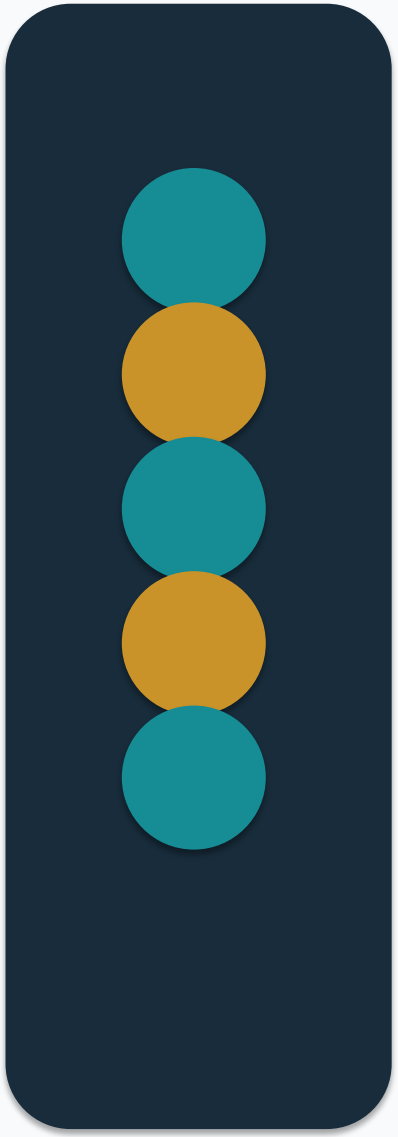
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Το Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης στην Οικονομία της Αγοράς και η Κριτική της Θεραπείας Σοκ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 • 3η ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Δρ. Θεμιστοκλής Ανθρακίδης | Χειμερινό εξάμηνο 2026–2027

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Από τα Νεοκλασικά Μοντέλα στο Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης

Η μετακεϋνσιανή προσέγγιση αμφισβητεί την αυτορρυθμιζόμενη αγορά και δίνει κεντρικό ρόλο στη συνολική ζήτηση, την πλήρη απασχόληση, τους θεσμούς και την κρατική παρέμβαση.

ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

- Έμφαση στην προσφορά και στις «σωστές τιμές».
- Η αγορά αποτελεί τον βασικό μηχανισμό κατανομής πόρων.
- Ιδιωτικοποίηση και φιλελευθεροποίηση ως βασικά εργαλεία.
- Περιορισμένος μακροχρόνιος ρόλος του κράτους.

ΜΕΤΑΚΕΫΝΣΙΑΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

- Η συνολική ζήτηση καθορίζει παραγωγή και απασχόληση.
- Αβεβαιότητα και μη εργοδικό οικονομικό περιβάλλον.
- Ενεργός κυβερνητική πολιτική για πλήρη απασχόληση.
- Θεσμική και κοινωνική συνοχή ως συστατικό της μετάβασης.

Κεντρική διαφορά: η αγορά δεν θεωρείται ότι διαθέτει επαρκή αυτόματο μηχανισμό αυτοδιόρθωσης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στόχοι της σημερινής διάλεξης

Στο τέλος της συνάντησης πρέπει να μπορούμε να παρουσιάζουμε τη λογική και τα επιμέρους στοιχεία του Μετακεϋνσιανού Μοντέλου Μετάβασης.

1. **Θεωρητική βάση**
   Keynes, συνολική ζήτηση, πλήρης απασχόληση, αβεβαιότητα και μη ουδετερότητα του χρήματος.

2. **Πρωταρχικά στοιχεία**
   Ταχύτητα μεταρρυθμίσεων, πολιτική και ιδεολογική δομή, αρχικές συνθήκες.

3. **Πολιτικές μετάβασης**
   Τιμές, ιδιωτικοποιήσεις, θεσμική αναδιάρθρωση, νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.

4. **Εξωτερική και κοινωνική διάσταση**
   Διεθνές εμπόριο, εξωτερική βοήθεια και κοινωνική πολιτική.

5. **Αλληλουχία, κόστος και κριτική**
   Ρυθμός μεταρρυθμίσεων, κόστος μετάβασης και κριτική της Θεραπείας Σοκ.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πού εντάσσεται το Κεφάλαιο 6

Τρίτο μοντέλο του βασικού κορμού: «Το Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης στην Οικονομία της Αγοράς και η Κριτική του Μοντέλου της Θεραπείας Σοκ».

1. Θεραπεία Σοκ — απότομη και συνολική μεταρρύθμιση
2. Νεοκλασικό Μοντέλο Σταδιακής Μετάβασης — σταδιακή νεοκλασική προσαρμογή προς την οικονομία της αγοράς
3. **Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης — συνολική ζήτηση, ενεργός κρατική πολιτική, θεσμοί και πλήρης απασχόληση**
4. Σοσιαλιστικό Μοντέλο της Αγοράς — συνδυασμός αγοράς και διαφορετικών μορφών ιδιοκτησίας
5. Μη Πλουραλιστικό Μοντέλο του Σοσιαλισμού Αγοράς — οικονομική μετάβαση χωρίς αντίστοιχη πολιτική πλουραλιστική μετάβαση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κεντρικά σημεία διαφοροποίησης

Η μετακεϋνσιανή προσέγγιση στηρίζεται σε διαφορετική αντίληψη για τη λειτουργία της οικονομίας, την αβεβαιότητα και τον ρόλο της οικονομικής πολιτικής.

ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

✓ Νόμος του Say και έμφαση στην προσφορά (Η προσφορά δημιουργεί τη δική της ζήτηση).
✓ Ουδετερότητα του χρήματος.
✓ Ευελιξία τιμών και μισθών.
✓ Αυτορρύθμιση της αγοράς.
✓ Περιορισμένος ρόλος διακριτικής οικονομικής πολιτικής.

ΜΕΤΑΚΕΫΝΣΙΑΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

➢ Η συνολική ζήτηση καθορίζει παραγωγή και απασχόληση.
➢ Μη ουδετερότητα του χρήματος και ενδογενής προσφορά χρήματος.
➢ Αβεβαιότητα και μη εργοδικό περιβάλλον (το μέλλον δεν μπορεί να εξαχθεί αξιόπιστα από το παρελθόν).
➢ Θεσμοί, ιστορία και κατανομή έχουν κεντρική σημασία.
➢ Διακριτικές κυβερνητικές πολιτικές.

Η διαφορά δεν αφορά μόνο την ταχύτητα: αφορά και τον τρόπο με τον οποίο θεωρούμε ότι λειτουργεί η ίδια η οικονομία.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.1 · Εισαγωγή

Οι μετακεϋνσιανοί τάσσονται κατά των γρήγορων και ριζικών μεταρρυθμίσεων και προτείνουν σταθεροποίηση με βαθμιαία απελευθέρωση και ουσιαστικές κυβερνητικές παρεμβάσεις.

1. **Κατά της βεβιασμένης μετάβασης**
   Απόρριψη γρήγορων, ριζικών και μακροπρόθεσμων μεταρρυθμίσεων ως ενιαίου πακέτου.

2. **Σταθεροποίηση και βαθμιαία απελευθέρωση**
   Η διαδικασία συνδυάζει σταθεροποίηση, σταδιακή φιλελευθεροποίηση και ουσιαστική κρατική παρέμβαση.

3. **Κοινωνική συνοχή**
   Η μετάβαση προς κυρίαρχες σχέσεις αγοράς απαιτεί κοινωνική συνοχή.

4. **Σύνθεση θεσμών**
   Απαιτείται συγκεκριμένη σύνθεση πολιτικών, οικονομικών, νομικών και πολιτισμικών θεσμών.

5. **Πολιτικοθεσμικό εμπόδιο**
   Οι διεθνείς οργανισμοί και πολλές κυβερνήσεις συνέδεσαν την εκτεταμένη κρατική παρέμβαση με τον κεντρικά διοικούμενο σοσιαλισμό.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.2 · Το Μοντέλο του Μετακεϋσιανισμού

Ο μετακεϋνσιανισμός βασίζεται στον Keynes και ιδιαίτερα στη General Theory, με κεντρικό πρόβλημα την αδυναμία του μηχανισμού της αγοράς να εξασφαλίσει πλήρη απασχόληση.

1. **Keynes και General Theory**
   Θεωρητική αφετηρία: The General Theory of Employment, Interest and Money.

2. **Αποτυχία της αγοράς**
   Η πιο χαρακτηριστική αποτυχία του μηχανισμού της αγοράς είναι η αδυναμία του να παρέχει πλήρη απασχόληση.

3. **«Καλή κοινωνία»**
   Η διαφορετική αντίληψη της οικονομικής ζωής απαιτεί εναλλακτική οικονομική θεωρία.

4. **Συνολική ζήτηση**
   Η αποτελεσματική ζήτηση αποτελεί βασικό μοχλό παραγωγής, ανάπτυξης και απασχόλησης.

5. **Ιστορικός χρόνος και αβεβαιότητα**
   Η οικονομία λειτουργεί μέσα στον ιστορικό χρόνο και το μέλλον παραμένει θεμελιωδώς αβέβαιο.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.2 · Τρεις προϋποθέσεις της ορθόδοξης θεωρίας που απορρίπτονται

Οι μετακεϋνσιανοί απορρίπτουν βασικές προϋποθέσεις της ορθόδοξης οικονομικής θεωρίας και αντιμετωπίζουν τη μετάβαση ως μοναδική, ιστορική και αβέβαιη διαδικασία.

1. **Ουδετερότητα του χρήματος**
   Απορρίπτεται η θέση ότι οι μεταβολές στο χρήμα δεν επηρεάζουν τις πραγματικές οικονομικές μεταβλητές.
2. **«Ουδέν αναντικατάστατον»**
   Απορρίπτεται η υπόθεση ότι οποιοδήποτε αγαθό ή παραγωγικός συντελεστής μπορεί να υποκατασταθεί απεριόριστα.
3. **Εργοδικό περιβάλλον**
   Απορρίπτεται η ιδέα ότι το μέλλον μπορεί να εξαχθεί αξιόπιστα από τις στατιστικές κανονικότητες του παρελθόντος.
4. **Μη εργοδική μετάβαση**
   Η μεταβατική διαδικασία είναι μοναδική και δεν μπορεί να αναχθεί σε επαναλαμβανόμενο, προβλέψιμο πείραμα.
5. **Θεμελιώδης αβεβαιότητα**
   Σε κρίσιμες αποφάσεις για το μέλλον, «απλώς δε γνωρίζουμε».

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η λογική του Μετακεϋνσιανού Μοντέλου

Το καπιταλιστικό σύστημα δεν θεωρείται ότι διαθέτει επαρκή εσωτερικό μηχανισμό αυτοδιόρθωσης ώστε να διατηρεί τη συνολική ζήτηση, την πλήρη απασχόληση και τη σταθερότητα.

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ

❑ Η συνολική ζήτηση μπορεί να είναι ανεπαρκής.
❑ Η επένδυση είναι ασταθής υπό συνθήκες αβεβαιότητας.
❑ Οι αγορές λειτουργούν μέσα σε θεσμούς και ιστορικό χρόνο.
❑ Τα αποτελέσματα της αγοράς δεν είναι κατ' ανάγκη κοινωνικά επιθυμητά.

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

✓ Διαχείριση της συνολικής ζήτησης.
✓ Διατήρηση υψηλής απασχόλησης.
✓ Δημιουργία και επιβολή θεσμών.
✓ Νομισματική, δημοσιονομική και κοινωνική πολιτική ως ενεργά εργαλεία.

Αποτελεσματική ζήτηση + θεσμοί + διακριτική οικονομική πολιτική = ο πυρήνας της μετακεϋνσιανής μετάβασης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.3 · Η Ταχύτητα των Μεταρρυθμίσεων για τους Μετακεϋνσιανούς

Για τους μετακεϋνσιανούς η κίνηση προς την οικονομία της αγοράς δεν μπορεί παρά να είναι σταδιακή, επειδή θεσμοί, οργανισμοί, συμπεριφορές και τρόποι σκέψης δεν αλλάζουν άμεσα.

1. **Σταδιακή διαδικασία**
   Οι θεσμοί, οι οργανισμοί και τα πρότυπα συμπεριφοράς και σκέψης χρειάζονται χρόνο για να μεταβληθούν.
2. **Ελαστικότητα και ευελιξία**
   Το πρόγραμμα μετάβασης πρέπει να προσαρμόζεται στον μεταβλητό χαρακτήρα των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.
3. **Ομαλή αντικατάσταση**
   Στοιχεία της παλαιάς οργάνωσης αντικαθίστανται ομαλά από νέες μεθόδους καθώς η διαδικασία κερδίζει έδαφος.
4. **Ενεργός κρατικός παρεμβατισμός**
   Η βαθμιαία μετάβαση προϋποθέτει ενεργό κρατικό ρόλο στη διαμόρφωση και εφαρμογή του προγράμματος.
5. **Κριτική στη Θεραπεία Σοκ**
   Η ανεξέλεγκτη και «βεβιασμένη» μετάβαση θεωρείται ότι προκάλεσε σημαντική μείωση του επιπέδου διαβίωσης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.4 · Η Πολιτική Δομή για τους Μετακεϋνσιανούς

Η ιδανική πολιτική διαδικασία είναι η δημοκρατία: η πολιτική συναίνεση δεν θεωρείται δεδομένη αλλά πρέπει να οικοδομείται μέσα από συμμετοχή, ανταγωνισμό και συμβιβασμό.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

➢ Συνεχής ανταπόκριση της κυβέρνησης στις προτιμήσεις της κοινωνίας.
➢ Οργανωμένη διαδικασία, όπως οι εκλογές.
➢ Η δημοκρατία επιτρέπει ειρηνικές μεταρρυθμίσεις.
➢ Η κυβέρνηση πρέπει να εργαστεί για την πολιτική συναίνεση και τη λαϊκή υποστήριξη.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

✓ Πολιτική ευπρέπεια, ανοχή, συμβιβασμός και αμοιβαία εμπιστοσύνη.
✓ Η κοινωνική επιλογή απαιτεί συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων.
✓ Οι μακροοικονομικές πολιτικές έχουν διανεμητικές συνέπειες.
✓ Χωρίς δημοκρατική διαδικασία, η οικονομική πολιτική παραμένει αυταρχική.

Η μετακεϋνσιανή κριτική θεωρεί ότι η «αξιοπιστία» της Θεραπείας Σοκ μπορεί να λειτουργήσει αντιπλουραλιστικά όταν υποτιμά τη διαφωνία.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.5 · Η Ιδεολογική Δομή για τους Μετακεϋνσιανούς

Η ιδεολογία δικαιολογεί έναν ενεργό ρόλο του κράτους στο όνομα της κοινωνίας, χωρίς να απορρίπτει τον ατομικισμό, την προσωπική ιδιοκτησία και την αγορά.

1. **Αστικές αξίες (civic values)**
   Η μεταρρύθμιση στηρίζεται σε πολιτική ευθύνη, κοινωνική συμμετοχή και αξίες που επιτρέπουν συνύπαρξη ατομικών και κοινωνικών στόχων.
2. **Κρατική παρέμβαση**
   Δεν ταυτίζεται αυτομάτως με γραφειοκρατία, σπατάλη ή διαφθορά.
3. **Ατομικισμός και κοινό καλό**
   Ατομικισμός, προσωπική ιδιοκτησία και αγορά παραμένουν σημαντικά, αλλά συνδέονται με κοινωνικούς στόχους.
4. **Περιορισμός ισχύος αγοράς**
   Η συνετή κυβερνητική εξουσία μπορεί να βελτιώσει το αποτέλεσμα μειώνοντας μονοπωλιακή ή άλλη ισχύ αγοράς.
5. **Κίνητρα και κανόνες**
   Η κυβέρνηση χρησιμοποιεί οικονομικά κίνητρα και, όπου αυτά δεν επαρκούν, νόμους και κανόνες για κοινωνικά επιθυμητά αποτελέσματα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.6 · Οι Αρχικές Συνθήκες για τους Μετακεϋνσιανούς

Η μετάβαση λαμβάνει χώρα μέσα σε συγκεκριμένο δυναμικό πολιτισμικό πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από αστάθεια και απροβλεψία. Δεν υπάρχει μία και μόνη στρατηγική.

1. **Πολιτισμικό πλαίσιο**
   Ιστορία, πολιτισμός, θρησκεία και επίπεδο οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης επηρεάζουν τη μορφή της μετάβασης.
2. **Χωρίς απλή αντιγραφή**
   Η μηχανική μεταφορά ενός υποδείγματος από μία χώρα σε άλλη θεωρείται «υπερβολικά αφελής».
3. **Μη οικονομικές συνθήκες**
   Η επιτυχία εξαρτάται και από πολιτικές, ιδεολογικές και πολιτισμικές διαστάσεις.
4. **Ποικίλες μορφές καπιταλισμού**
   Ο καπιταλισμός εμφανίζεται σε διαφορετικές θεσμικές και ιστορικές μορφές.
5. **Κριτική στα νεοκλασικά μοντέλα**
   Ιδιωτική ιδιοκτησία και αγορές από μόνες τους δεν αρκούν· η στρατηγική πρέπει να ενσωματώνει τις συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.7 · Σταθεροποίηση και Απελευθέρωση των Τιμών

Η μετακεϋνσιανή προσέγγιση απορρίπτει την ιδέα ότι η άμεση «διόρθωση» τιμών και μισθών αρκεί για να εξασφαλίσει παραγωγή και πλήρη απασχόληση.

1

Συνολική ζήτηση

Οι δυνάμεις της συνολικής ζήτησης —και όχι μόνο της προσφοράς— καθορίζουν το επίπεδο παραγωγής και απασχόλησης.

2

Μισθοί και απασχόληση

Η ευελιξία μισθών και τιμών δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε επαρκής προϋπόθεση για πλήρη απασχόληση.

3

Τιμές

Η άμεση απελευθέρωση δεν θεωρείται κατ' ανάγκη αναπτυξιακή· η αναδιάρθρωση και η ανακατανομή πόρων χρειάζονται χρόνο.

4

Επιχειρήσεις

Προτιμάται να διατηρούνται λειτουργικές επιχειρήσεις και να βελτιώνουν σταδιακά την αποτελεσματικότητά τους αντί να κλείνουν άμεσα.

Κεντρική θέση: η απασχόληση εξαρτάται πρωτίστως από τη συνολική ζήτηση και όχι από τη συμπίεση των μισθών.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

Τιμές, μισθοί και συμπεριφορά των επιχειρήσεων

Οι τιμές στην πραγματική οικονομία δεν θεωρούνται απλώς σήματα σπανιότητας: επηρεάζονται από συνήθειες, ισχύ αγοράς, ανταγωνισμό και τις ανάγκες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

1. **Mark-up pricing**
   Σε μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές αγορές οι επιχειρήσεις συχνά καθορίζουν τιμές με περιθώριο κέρδους πάνω στο κόστος.
2. **Κίνδυνος κερδοσκοπίας**
   Η απότομη απελευθέρωση τιμών μπορεί να ενθαρρύνει κερδοσκοπικές συμπεριφορές αντί αύξησης παραγωγής και αποτελεσματικότητας.
3. **Αντίδραση στη Θεραπεία Σοκ**
   Οι επιχειρήσεις μπορούν να μειώσουν την παραγωγή αντί να βελτιώσουν άμεσα την αποτελεσματικότητά τους.
4. **Τιμές ως εσωτερική χρηματοδότηση**
   Οι τιμές δεν είναι μόνο μηχανισμός κατανομής πόρων· αποτελούν και πηγή εσωτερικών κεφαλαίων για επέκταση.
5. **Σταδιακή απελευθέρωση**
   Η προσαρμογή τιμών συνδέεται με την αναδιάρθρωση, τη ζήτηση και την ικανότητα των επιχειρήσεων να επενδύουν.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

Επένδυση, «animal spirits» και δημόσια παρέμβαση

Υπό συνθήκες αβεβαιότητας η ιδιωτική επένδυση είναι ασταθής. Η μετακεϋνσιανή προσέγγιση δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ενεργό επενδυτική πολιτική και στη χρηματοδότηση της παραγωγής.

1. **Animal spirits**
   Οι επενδυτικές αποφάσεις εξαρτώνται από προσδοκίες και ψυχολογία· η αβεβαιότητα μπορεί να αναστείλει την ιδιωτική επένδυση.

2. **Δημόσια επένδυση**
   Μπορεί να ενεργοποιήσει την οικονομία, να μειώσει το κόστος παραγωγής και να βελτιώσει το επενδυτικό κλίμα.

3. **Crowding in**
   Η δημόσια επένδυση μπορεί να ενθαρρύνει, αντί να εκτοπίζει, την ιδιωτική επένδυση.

4. **Επένδυση πριν από αποταμίευση**
   Στην κεϋνσιανή λογική οι αποταμιεύσεις προσαρμόζονται στην επένδυση και όχι το αντίστροφο.

5. **Πίστωση και ενδογενές χρήμα**
   Το τραπεζικό σύστημα μπορεί να χρηματοδοτήσει επενδύσεις πριν υπάρξει αντίστοιχη προηγούμενη αποταμίευση.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.8 · Πρόγραμμα Ιδιωτικοποιήσεων για τους Μετακεϋνσιανούς

Η μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση δεν θεωρείται από μόνη της αναγκαία για να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις ή να δημιουργηθεί αποτελεσματική οικονομία της αγοράς.

1. **Όχι μαζική ιδιωτικοποίηση**
   Η μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση δεν αποτελεί κεντρικό μέσο υπέρβασης των προβλημάτων της μετάβασης.
2. **Ζήτημα δικαιοσύνης**
   Η πώληση δημόσιων επιχειρήσεων στον υψηλότερο πλειοδότη μπορεί να παραβιάζει αρχές δικαιοσύνης σε κοινωνίες με άνιση αρχική κατανομή πλούτου.
3. **Ανεπαρκείς αποταμιεύσεις**
   Οι εγχώριες αποταμιεύσεις συχνά δεν επαρκούν για τη χρηματοδότηση μαζικής αγοράς κρατικών περιουσιακών στοιχείων.
4. **Αγορά που ακόμη δεν υπάρχει**
   Το «ας αποφασίσει η αγορά» είναι προβληματικό όταν η ίδια η αγορά και οι κατάλληλοι θεσμοί δεν έχουν ακόμη συγκροτηθεί.
5. **Ιδιοκτησία ≠ αποτελεσματικότητα**
   Η αποτελεσματικότητα εξαρτάται και από τον ανταγωνισμό και το ρυθμιστικό πλαίσιο, όχι μόνο από τη μορφή ιδιοκτησίας.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

Αναδιάρθρωση και ιδιωτικοποίηση: ποια σειρά;

Οι μετακεϋνσιανοί δίνουν έμφαση στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, στο ρυθμιστικό πλαίσιο και στην αποφυγή μιας ιδιωτικοποίησης που παγιώνει αρχικά πλεονεκτήματα και ισχύ αγοράς.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΣΟΚ

❑ Ταχεία μεταβίβαση ιδιοκτησίας.
❑ Η ιδιωτικοποίηση θεωρείται μηχανισμός δημιουργίας κινήτρων και αναδιάρθρωσης.
❑ Η αγορά αναμένεται να ανακατανείμει περιουσιακά στοιχεία σε αποτελεσματικότερους ιδιοκτήτες.

ΜΕΤΑΚΕΫΝΣΙΑΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

✓ Αναδιάρθρωση και ρυθμιστικό πλαίσιο πριν από την ιδιωτικοποίηση.
✓ Καμία μορφή ιδιοκτησίας δεν είναι τέλεια: market failures και government failures.
✓ Κατά περίπτωση επιλογή με βάση στοιχεία ενεργητικού, τεχνολογία, κεφαλαιακές ανάγκες και path dependence.
✓ Διασφάλιση βιωσιμότητας πριν και μετά την ιδιωτικοποίηση.

Κρίσιμο ερώτημα: όχι απλώς «ποιος είναι ο ιδιοκτήτης;», αλλά «σε ποιο θεσμικό και ανταγωνιστικό περιβάλλον λειτουργεί η επιχείρηση;»

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.9 · Θεσμική Αναδιάρθρωση για τους Μετακεϋνσιανούς

Η θεσμική προσέγγιση συνδέεται με τον μετακεϋνσιανισμό: οι θεσμοί, η κουλτούρα και η ιστορική διαδρομή επηρεάζουν την οικονομική συμπεριφορά και τη μορφή της μετάβασης.

1. **Path dependence**
   Οι υπάρχοντες θεσμοί και η προηγούμενη κοινωνική εμπειρία επηρεάζουν τις νέες θεσμικές μορφές.
2. **Επίσημοι και άτυποι θεσμοί**
   Οι τυπικοί κανόνες μπορούν να αλλάξουν γρηγορότερα· οι άτυποι περιορισμοί, οι αξίες και οι συμπεριφορές χρειάζονται χρόνο.
3. **Θεσμοί πριν από τις αγορές**
   Μακροοικονομική σταθερότητα και ιδιωτικοποίηση δεν μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητες από την κατάλληλη θεσμική ανάπτυξη.
4. **Ρυθμιστικό πλαίσιο**
   Το κράτος πρέπει να εσωτερικεύει εξωτερικότητες, να περιορίζει μονοπωλιακή ισχύ και να διασφαλίζει ανταγωνισμό.
5. **Άμεση θεσμική παρέμβαση**
   Η οικοδόμηση θεσμών «δεν μπορεί να αφεθεί στην τύχη ή για αργότερα»· εδώ η κρατική δράση πρέπει να ξεκινήσει νωρίς.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.10 · Νομισματική Πολιτική και Χρηματοοικονομικό Σύστημα

Το χρήμα θεωρείται μη ουδέτερο και θεμελιώδης θεσμός του καπιταλισμού. Νομισματική πολιτική, πίστωση και δημόσια οικονομικά δεν μπορούν να διαχωριστούν από τον πραγματικό τομέα.

1. **Μη ουδετερότητα του χρήματος**
   Οι μεταβολές στο χρήμα και στη χρηματοδότηση επηρεάζουν πραγματικές μεταβλητές, παραγωγή, απασχόληση και διανομή εισοδήματος.
2. **Ενδογενής προσφορά χρήματος**
   Η προσφορά χρήματος ανταποκρίνεται στη ζήτηση για πίστωση και στη διαδικασία παραγωγής.
3. **Πίστωση και επένδυση**
   Το πιστωτικό σύστημα επιτρέπει επένδυση ανεξάρτητα από το ύψος των τρεχουσών αποταμιεύσεων.
4. **Ρευστότητα**
   Η προτίμηση για ρευστότητα μπορεί να μειώσει κατανάλωση, παραγωγή και απασχόληση σε περιόδους αβεβαιότητας.
5. **Ενεργός νομισματική πολιτική**
   Η νομισματική πολιτική έχει διανεμητικές συνέπειες και αποτελεί ενεργό τμήμα του προγράμματος μετάβασης.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

Κεντρική τράπεζα, τράπεζες και πιστωτικό σύστημα

Η μετακεϋνσιανή προσέγγιση αποκλίνει έντονα από τη νεοκλασική θέση για πλήρη ανεξαρτησία της κεντρικής τράπεζας και για αυστηρή εφαρμογή hard budget constraints.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Η κεντρική τράπεζα δεν πρέπει να είναι ανεξάρτητη από τους συνολικούς κοινωνικούς και μακροοικονομικούς στόχους.
- Μονομερής προτεραιότητα στον πληθωρισμό μπορεί να υποβαθμίσει απασχόληση και άλλους στόχους.
- Χρειάζεται ενεργός συντονισμός νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΣΗ

- ✓ Απαραίτητο τραπεζικό σύστημα δύο βαθμίδων.
- ✓ Αναδιάρθρωση ισολογισμών και αντιμετώπιση επισφαλών δανείων.
- ✓ Κυβερνητική διαμεσολάβηση για εμπιστοσύνη και ρύθμιση.
- ✓ Ορισμένες τράπεζες μπορεί να παραμείνουν κρατικές για περιορισμό ισχύος ιδιωτικών τραπεζών.

Στόχος: ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα που χρηματοδοτεί την επένδυση και την πλήρη απασχόληση χωρίς να αγνοεί τη σταθερότητα.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.11 · Δημοσιονομική Πολιτική για τους Μετακεϋνσιανούς

Η συνολική ζήτηση είναι βασικό εργαλείο οικονομικής πολιτικής. Εφόσον δεν υπάρχει αυτόματος μηχανισμός πλήρους απασχόλησης, η κυβέρνηση οφείλει να προσαρμόζει τη ζήτηση στο αναγκαίο επίπεδο.

1. **Ελλείμματα σε ύφεση**
   Δημοσιονομικά ελλείμματα μπορεί να είναι αναγκαία κατά τη μετάβαση και την ύφεση για τη διατήρηση της πλήρους απασχόλησης.

2. **Παραγωγικές δημόσιες δαπάνες**
   Τα ελλείμματα πρέπει να προκύπτουν κυρίως από παραγωγικές δαπάνες και υποδομές, όχι από απλές μειώσεις φόρων.

3. **Επένδυση αντί κατανάλωσης**
   Η επενδυτική δαπάνη επηρεάζει άμεσα την προσφορά και έμμεσα την κατανάλωση, άρα θεωρείται πιο αποτελεσματική.

4. **«Ισορροπούμενο τιμόνι»**
   Η δημοσιονομική πολιτική λειτουργεί ως balancing rudder για σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας.

5. **Φορολογική δομή και civic values**
   Απλό φορολογικό σύστημα και κοινωνική αποδοχή της φορολογίας: «Οι φόροι είναι η τιμή του πολιτισμού».

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.12 · Διεθνές Εμπόριο και Εξωτερική Βοήθεια

Οι μετακεϋνσιανοί αναγνωρίζουν τα οφέλη του εμπορίου, αλλά θεωρούν ότι οι ανοικτές οικονομίες είναι πιο σύνθετες και απαιτούν ενεργό κυβερνητική παρέμβαση από την αρχή.

ΕΜΠΟΡΙΟ · ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ · ΚΕΦΑΛΑΙΑ

- Κατάλληλο επίπεδο προστασίας για επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν άνισο ανταγωνισμό.
- Έμφαση σε βιομηχανική πολιτική και στρατηγικό οικονομικό πλεονέκτημα.
- Κριτική στις πλήρως κυμαινόμενες ισοτιμίες και στην κερδοσκοπία.
- Έλεγχοι κεφαλαίων για περιορισμό κερδοσκοπικών κινήσεων.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- ✓ Διαγραφή μέρους του χρέους και ουσιαστική ξένη βοήθεια.
- ✓ Το Σχέδιο Marshall ως ιστορικό σημείο αναφοράς.
- ✓ International Clearing Union και διεθνής δανειστής έσχατης ανάγκης.
- ✓ Σταθερότερες ισοτιμίες και επιμερισμός του βάρους προσαρμογής.
- ✓ Σταδιακή αναδιάρθρωση των περιφερειακών εμπορικών σχέσεων.

Η εξωτερική φιλελευθεροποίηση δεν είναι αυτοσκοπός: πρέπει να υπηρετεί ανάπτυξη, απασχόληση και κοινωνικά επιθυμητή μετάβαση.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.13 · Κοινωνική Πολιτική για τους Μετακεϋνσιανούς

Η κοινωνική προστασία θεωρείται αναγκαίο συστατικό της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας λόγω του υψηλού κοινωνικού κόστους της μετάβασης.

1. **Κοινωνικό δικαίωμα**
   Η συμπλήρωση εισοδήματος και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών αποτελούν ευθύνη της κοινωνίας και νόμιμο δικαίωμα των μειονεκτούντων.
2. **Χρόνος προσαρμογής**
   Οι άνθρωποι χρειάζονται οικονομική υποστήριξη, ουσιαστικές κοινωνικές υπηρεσίες και χρόνο για να γνωρίσουν τη νέα οικονομία.
3. **Διανομή εισοδήματος**
   Η διανομή θεωρείται υπερβολικά σημαντική για να αφεθεί αποκλειστικά στις ασταθείς δυνάμεις της αγοράς.
4. **Δικαίωμα στην εργασία**
   Το κράτος μπορεί να λειτουργεί ως employer of last resort, προσφέροντας εργασία σε όσους είναι πρόθυμοι να εργαστούν με καθορισμένο βασικό μισθό.
5. **Βασικό εισόδημα**
   Προτείνεται ως χρηματική παροχή που εξασφαλίζει επιβίωση και μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής εργασίας.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

6.14 · Η Αλληλουχία (Ρυθμός) των Μεταρρυθμίσεων

Οι μετακεϋνσιανοί ξεκινούν από τη θεσμική αναδιάρθρωση και οργανώνουν τη μετάβαση ως πολυετή διαδικασία, με συνεχή χρήση διακριτικής νομισματικής, δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής.

1. **1ο έτος · Θεσμική βάση**
   Επίσημοι θεσμοί, κανόνες χρηματοοικονομικού συστήματος, κρατικά ελεγχόμενη κεντρική τράπεζα και φορολογικό σύστημα.
2. **2ο–6ο έτος · Αναδιάρθρωση**
   Αναδιάρθρωση κρατικών επιχειρήσεων, ιδιωτικοποίηση μικρομεσαίων και χρηματοοικονομική ρύθμιση.
3. **Συνεχείς πολιτικές**
   Market planning, βιομηχανική-εισοδηματική πολιτική, διακριτική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.
4. **Εμπόριο και κοινωνική προστασία**
   Ένωση Εκκαθάρισης, δασμοί, υπό όρους ξένη βοήθεια και κατώτατο εισόδημα από πρώιμο στάδιο.
5. **Μεταγενέστερη φιλελευθεροποίηση**
   Πλήρης άρση ελέγχων τιμών και δικαίωμα στην εργασία τοποθετούνται σε μεταγενέστερα στάδια, αφού προηγηθεί αναδιάρθρωση.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

Πίνακας 6.1 · Η διαδικασία της μετάβασης των μετακεϋνσιανών

Το βιβλίο αποτυπώνει μια δεκαετή αλληλουχία δεκαπέντε επιμέρους πολιτικών σε επτά βασικά πεδία μεταρρύθμισης.

Πολιτική / μέτρο	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Άρση ελέγχων και ρυθμίσεων τιμών							■	■	■	■
Σχεδιασμός αγοράς · βιομηχανική-εισοδηματική πολιτική	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Αναδιάρθρωση κρατικών επιχειρήσεων			■	■	■	■				
Ιδιωτικοποίηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων			■							
Επίσημοι θεσμοί	■	■								
Ανεπίσημοι θεσμοί			■	■	■	■	■	■	■	■
Χρηματοοικονομική ρύθμιση	■	■								
Διακριτική νομισματική πολιτική	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Διακριτική δημοσιονομική πολιτική	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Φορολογική δομή	■	■								
Ένωση Εκκαθάρισης			■	■	■	■	■	■	■	■
Δασμοί	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Υπό όρους ξένη βοήθεια	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Κατώτατο εισόδημα	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Δικαίωμα για δουλειά							■	■	■	■

Πίνακας 6.1: πρώτα θεσμική και χρηματοοικονομική βάση, έπειτα αναδιάρθρωση και σταδιακή απελευθέρωση — με ενεργές μακροοικονομικές και κοινωνικές πολιτικές σε όλη τη μετάβαση.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.15 · Το Κόστος της Μετάβασης

Με βάση τα κριτήρια του Κεφαλαίου 3, το Μετακεϋνσιανό Μοντέλο παρουσιάζει διαφορετικό προφίλ κόστους από τη Θεραπεία Σοκ και το Νεοκλασικό Μοντέλο Σταδιακής Μετάβασης.

1

Οικονομικό κόστος

Υψηλό, αλλά μικρότερο από εκείνο της απότομης μετάβασης. Η ενεργός ζήτηση και η σταδιακή προσαρμογή επιδιώκουν να περιορίσουν την κατάρρευση παραγωγής και απασχόλησης.

2

Πολιτικό κόστος

Το υψηλότερο. Η εκτεταμένη κυβερνητική παρέμβαση μπορούσε να παρερμηνευτεί ως συνέχεια του κεντρικά διοικούμενου σοσιαλισμού.

3

Ιδεολογικό κόστος

Μεσαίο. Παρά τον ενεργό ρόλο του κράτους, η προσέγγιση παραμένει συμβατή με την επιθυμία εγκαθίδρυσης καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος.

4

Διεθνές κόστος & ΞΑΕ

Υψηλό διεθνές χρηματοοικονομικό κόστος και πολύ υψηλό κόστος ΞΑΕ: διεθνείς θεσμοί, ώριμες κυβερνήσεις και πολυεθνικές ήταν απρόθυμοι να χρηματοδοτήσουν αυτή την προσέγγιση.

Συνολικά: χαμηλότερο οικονομικό κόστος από τη Θεραπεία Σοκ, αλλά υψηλότερο πολιτικό και εξωτερικό κόστος.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Θεραπεία Σοκ και Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης

Η σύγκριση αναδεικνύει διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες και όχι μόνο διαφορετική ταχύτητα εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΣΟΚ

- Έμφαση στην προσφορά και στις «σωστές τιμές».
- Άμεση φιλελευθεροποίηση και ταχεία ιδιωτικοποίηση.
- Περιοριστική μακροοικονομική πολιτική για σταθεροποίηση.
- Ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα και hard budget constraints.
- Περιορισμένος ρόλος κράτους και ταχεία εξωτερική φιλελευθεροποίηση.

ΜΕΤΑΚΕΫΝΣΙΑΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

- Συνολική ζήτηση, πλήρης απασχόληση και μη ουδετερότητα του χρήματος.
- Σταδιακή μετάβαση και θεσμική αναδιάρθρωση.
- Ενεργός δημοσιονομική και νομισματική πολιτική.
- Κρατικά ελεγχόμενη κεντρική τράπεζα και χρηματοοικονομική ρύθμιση.
- Προστασία, κοινωνική πολιτική και ενεργός ρόλος κράτους.

Θεραπεία Σοκ: η αγορά πρώτα. Μετακεϋνσιανή προσέγγιση: θεσμοί, ζήτηση και κοινωνικά επιθυμητά αποτελέσματα μαζί με την αγορά.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.16 · Συμπεράσματα

Το θεμελιώδες μετακεϋνσιανό επιχείρημα είναι ότι τα αποτελέσματα της αγοράς πρέπει να είναι κοινωνικά επιθυμητά και αυτό απαιτεί διακριτικές κυβερνητικές πολιτικές και θεσμική οργάνωση.

1. **Οικονομικά ως ηθική επιστήμη**
   Η οικονομική ανάλυση δεν αποσυνδέεται από κοινωνικούς σκοπούς, αξίες και επιθυμητά αποτελέσματα.

2. **Θεσμικοί και μη οικονομικοί παράγοντες**
   Δεν αντιμετωπίζονται ως απλές ατέλειες, αλλά ως σημαντικά συστατικά της μεταβατικής διαδικασίας.

3. **Κριτική στον περιορισμό της ζήτησης**
   Αυστηρή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική μπορεί να μειώνει παραγωγή και να αυξάνει επιτόκια και ανεργία.

4. **Ιστορικό παράδειγμα Δυτικής Ευρώπης**
   Μεταπολεμική ανοικοδόμηση με ελέγχους τιμών, επιδοτήσεις, σχεδιασμό, European Payments Union, ελεγχόμενες ροές κεφαλαίου και Marshall Plan.

5. **Πολυδιάστατο πρόγραμμα**
   Επιτυχής μετάβαση απαιτεί συνδυασμό διαρθρωτικής, νομισματικής, δημοσιονομικής, διεθνούς και κοινωνικής πολιτικής.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Τι κρατάμε από το Μετακεϋνσιανό Μοντέλο Μετάβασης

Το μοντέλο αμφισβητεί την ιδέα μιας αυτορρυθμιζόμενης μετάβασης προς την αγορά και συνδέει οικονομική μεταρρύθμιση, θεσμούς, δημοκρατία, πλήρη απασχόληση και κοινωνική προστασία.

1. **Effective demand**
   Η συνολική ζήτηση καθορίζει παραγωγή και απασχόληση· η πλήρης απασχόληση δεν εξασφαλίζεται αυτόματα από την αγορά.
2. **Αβεβαιότητα και μη ουδέτερο χρήμα**
   Η μετάβαση είναι μη εργοδική, το μέλλον αβέβαιο και το χρήμα επηρεάζει πραγματικές οικονομικές μεταβλητές.
3. **Θεσμοί και ενεργό κράτος**
   Η θεσμική αναδιάρθρωση και η διακριτική κρατική πολιτική αποτελούν προϋποθέσεις, όχι μεταγενέστερες διορθώσεις.
4. **Σταδιακή και κοινωνικά βιώσιμη μετάβαση**
   Ιδιωτικοποίηση, τιμές, εμπόριο, χρηματ/κό σύστημα προσαρμόζονται με σειρά και κοινωνική προστασία.
5. **Κριτική της Θεραπείας Σοκ**
   Η γρήγορη φιλελευθεροποίηση δεν θεωρείται επαρκής όταν παραβλέπει ζήτηση, απασχόληση, θεσμούς, αρχικές συνθήκες και κοινωνικό κόστος.